УДК 623.4.011::623.762./.764

А. М. Кобижча, Р. В. Соловей, Є. О. Жуков

ВИМОГИ ДО ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ВЕДЕННЯ БОЙОВОЇ РОБОТИ ОПЕРАТОРОМ ЗРК СЕРЕДНЬОЇ ДАЛЬНОСТІ ПО ВІДБИТТЮ КОМПЛЕКСНИХ УДАРІВ ЗПН ПРОТИВНИКА ТА ПОРЯДОК ЇХ ОЦІНЮВАННЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація. *Проведено аналіз дій операторів зенітних ракетних комплексів в ході російсько-української війни. Наведено шляхи удосконалення підготовки операторів зенітного ракетного озброєння до відбиття комплексних ударів повітряного противника з урахуванням досвіду бойового застосування підрозділів зенітних ракетних військ.*

Ключові слова: *комплексний удар, оператор зенітного ракетного комплексу, оцінювання, практичні навички, тренування.*

Abstract*. An analysis of the actions of anti-aircraft missile system operators during the Russo-Ukrainian War has been conducted. Ways to improve the training of anti-aircraft missile system operators for repelling complex air attacks by the adversary are presented, taking into account the combat experience of anti-aircraft missile units.*

Keywords*: combined strike, anti-aircraft missile system operator, assessment, practical skills, training.*

Ефективність протиповітряної оборони в умовах російсько-української війни значною мірою залежить від рівня підготовки особового складу та здатності операторів ЗРК середньої дальності (СД) діяти злагоджено в умовах складної повітряної обстановки. Застосування противником різних типів засобів повітряного нападу, зміна інтенсивності нальотів і вплив перешкод висувають підвищені вимоги до практичних навичок операторів. Такі навички мають забезпечувати впевнене виконання визначених функціональних обов'язків, дотримання встановлених процедур, своєчасний обмін інформацією та недопущення помилок, що можуть вплинути на безпеку й результат виконання завдання.

Підготовка оператора ЗРК СД передбачає послідовне формування теоретичних знань, індивідуальних практичних умінь і навичок роботи у складі бойового розрахунку. Оператор повинен знати призначення основних елементів комплексу, порядок використання робочого місця, правила роботи з інформацією та вимоги керівних документів. Важливими складовими підготовленості є уважність, стійкість до психоемоційного навантаження, здатність швидко сприймати навчальну інформацію, дотримуватися встановленої послідовності дій і своєчасно повідомляти про виявлені невідповідності або технічні проблеми [1-4].

Практичні навички доцільно формувати з використанням навчально-тренувальних засобів, які дають змогу відтворювати різні умови повітряної обстановки без ризику для особового складу та штатної техніки. На початковому етапі відпрацьовуються окремі елементи роботи та взаємодія з інтерфейсом тренажера. Надалі навчальні сценарії ускладнюються відповідно до рівня підготовки: моделюються комплексні та комбіновані повітряні удари, зміна умов виконання вправ, інформаційне навантаження й ситуації, що потребують чіткої взаємодії між членами бойового розрахунку. Зміст і складність кожного заняття мають визначатися навчальною програмою та затвердженими методичними матеріалами.

Порядок оцінювання практичних навичок оператора ЗРК СД повинен ґрунтуватися на принципах об'єктивності, комплексності, послідовності та відповідності встановленим вимогам. Оцінювання доцільно проводити поетапно: перевіряти знання правил і процедур, виконання індивідуальних навчальних вправ, дії оператора у складі бойового розрахунку та результати комплексного тренування. Під час перевірки враховуються правильність і послідовність виконання визначених дій, дотримання вимог безпеки, своєчасність інформаційної взаємодії, здатність діяти відповідно до навчального завдання та відсутність критичних помилок. Конкретні нормативи, часові показники й критерії виставлення оцінки мають установлюватися чинними керівними документами.

Важливою умовою якісного оцінювання є об'єктивний контроль перебігу навчальної вправи. Сучасні тренажерні комплекси можуть забезпечувати фіксацію дій операторів, збереження результатів, відтворення ключових етапів виконання завдання та подальший аналіз інструктором. Це дає змогу визначати не лише підсумковий рівень підготовки, а й конкретні елементи, які потребують додаткового відпрацювання. Після завершення заняття доцільно проводити розбір результатів, пояснювати допущені помилки, визначати причини їх виникнення та формувати індивідуальні завдання для усунення виявлених недоліків. Отже, формування практичних навичок операторів ЗРК СД і їх систематичне оцінювання є важливими складовими підготовки бойового розрахунку в умовах російсько-української війни. Поєднання індивідуального навчання, комплексних тренувань, об'єктивної фіксації результатів і методичного аналізу дозволяє своєчасно виявляти прогалини в підготовці та підтримувати необхідний рівень професійної готовності. Єдині й зрозумілі критерії оцінювання сприяють послідовному вдосконаленню навичок, підвищенню злагодженості особового складу та якості виконання поставлених завдань.

Список використаних джерел:

1. Система інтерактивних електронних технічних посібників для ЗРК PATRIOT - EM 0197 - TM 9-1430-1600-14&P

2. Джус В. Особливості підготовки фахівців на зенітні ракетні комплекси середньої дальності, які передані країнами-членами НАТО Збройним Силам України, у Харківському національному університеті Повітряних Сил / В. Джус, Є. Рощупкін, В. Шулежко та ін. // Освітній процес: методика, досвід, проблеми. – Х.: ХНУПС, 2024. – №4 (174). – С. 79-84.

3. Рощупкін Є. Використання досвіду бойового застосування військових частин та підрозділів зенітних ракетних військ, технічної експлуатації та ремонту озброєння та військової техніки в освітньому процесі та науковій діяльності факультету зенітних ракетних військ / Є. Рощупкін, В. Шулежко, А. Удовенко, О. Батюшин // Освітній процес: методика, досвід, проблеми. – Х.: ХНУПС, 2025. – №4 (178). – С. 82-87.

4. Tymchenko, S., Kaplun, Y., Roshchupkin, E., Kukobko, S. (2023). Substantiation of Time Distribution Law for Modeling the Activity of Automated Control System Operator. In: Shkarlet, S., et al. Mathematical Modeling and Simulation of Systems. MODS 2022. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 667. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-30251-0_9

Кобижча Андрій Миколайович, *курсант факультету зенітних ракетних військ Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, м. Харків, e-mail: k.katia0901@gmail.com, ORCID https://orcid.org/0009-0001-7386-7735*

Соловей Роман Васильович*, викладач Харківського національного університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків, Україна, ORCID https://orcid.org/0009-0006-5083-9500*

Жуков Єгор Олександрович, *начальник групи навчально-лабораторного комплексу кафедри факультету Харківського національного університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків, Україна, ORCID https://orcid.org/0009-0003-0544-8074*

Kobyzhcha Andrii, *Cadet of Faculty of Anti-Aircraft Missile Troops, Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University; Kharkiv, e-mail: k.katia0901@gmail.com, ORCID https://orcid.org/0009-0001-7386-7735*

Solovei Roman, *Lecturer of Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University, Kharkiv, Ukraine, ORCID https://orcid.org/0009-0006-5083-9500*

Zhukov Yehor, *Group Leader of the Training and Laboratory Complex Group, Department, Faculty, Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University, Kharkiv, Ukraine, ORCID https://orcid.org/0009-0003-0544-8074*